

A.J. Jørgensen,
Oberstløjtnant, regionsleder,
Hjemmeværnsregion I,
Aalborg.

28 MAR 1960.

Til Aalborg Amtstidende.

Hermed den omspurgte "9 april" artikel.

Regionsleder A.J. Jørgensens beretning om oplevelser under besættelsen og nogle tanker i anledning af 20 års dagen.

Ved krigens udbrud blev jeg som alle andre reserveofficerer indkaldt til tjeneste ved beredskabsstyrken. Min tjeneste fandt sted ved feltartilleriet i København, indtil jeg den 1/2 1940 efter ønske blev forsat til 3. feltartilleriregiment, Aarhus og derfor kom til at opleve 9. april i Jylland, nærmere betegnet i Hjortshøj.

Vi havde et meget intensivt øvelsesprogram, og afdelingen var i god kondition. Der var våben og ammunition til alle, og vor beredskabsbeholdning af artilleriammunition var oplagt nær ved parkpladsen. Selvfølgelig var der visse mangler som altid ved et halvsultet forsvar. Der var for lidt mandskab i reserve og ikke extra lastvogne til forsyningstransporter men vi kunne slås, og vi var også indstillet på det.

Rygterne om at hæren blev taget på sengen, er urigtige for den afdeling jeg gjorde tjeneste ved (7 AA). Vi lå alle natten mellem 8 og 9 april i alarmkvarter klar til hurtig udrykning; og telefonen kimede straks alarm da flyverne kom over os. Det varede derfor kun højst en halv time efter første overflyvning før alle var samlet på parkpladsen og klar til operation. Stemningen var nok alvorlig - vi var klar over den uhyre overmagt, der sværmede i luften over vore hoveder - men ikke een mand forsøgte at knibe ud.

Så begyndte imidlertid ventetiden og i den skete følgende: Første signal fra afdelingschefen drejede sig om hvor mange ekstra køretøjer, batteriet havde brug for.

Næste signal lød "København og Korsør besat. Der må ikke gøres modstand". Det var ligesom dette signal slappede den spændte fjeder af kampberedskab, som havde strammet os alle op.

Den næste ordre, som kom, lød på, at våben og ammunition skulle inddrages. Den vakte megen uvilje blandt soldaterne og fik dem til at føle, at de havde været til grin.

Under alt dette var det naturligvis for længst blevet dagslys, og jeg husker tydeligt, at vor kaptajn pludselig udbrød: "Nu må vi se at få materiel og folk i flyverskjul, for nu er vi i et land, hvor alt kan hænde".

Han mente dermed, at vor overgivelse sikkert omgående ville påkalde indsættelse af allierede flyverstyrker for at slå vort materiel ud, inden tyskerne kunne nå at gøre brug af det. Hans antagelse byggede på en fejlvurdering af RAF daværende styrke og muligheden, selv om der ganske vist efter kort tid kom flyangreb andre steder men dog ikke på så små mål som vor parkplads.

De følgende dage var præget af afvikling og hjemsendelse.

Vi havde det fredeligt på landet. Der var ingen tyskere til at irritere os; og befolkningen, som vi var levet sammen med, forstod vor situation og reaktion - magtesløst raseri over det, der var sket, uden at vi havde fået levnet een mulighed for at opfylde vor bestemmelse og pligt.

Andre steder gik det knap så behageligt. Der gik en del rygter om, hvorledes pøbel folk i Aarhus generede danske soldater. Den (pøbelen) Bybefolkningen som gjorde det forstod naturligvis ikke et hak at det

hele. Rygterne bidrog ikke til at gøre vore soldater mere glade ved situationen.

Ved min hjemsendelse den 13. april sagde min oberst: "De kan sagtens, De er ung og har et civilt arbejde at rejse hjem til. Jeg har spildt de 35 bedste år at mit liv på noget, som ikke skulle bruges, da det kom til stykket".

Med nogle ord om at jeg søgte at forstå, men næppe i fuldt omfang kunne forstå den ældre linieofficers skuffelse, trådte jeg af og rejste hjem til familien, hvor min kone græd over at skulle modtage mig på den måde. Vi har altid dyrket sangen derunder naturligvis i første række fædrelandssangen i familiekredsen; men alt dette var nu blevet mig hult og forløjet; og der skulle gå mange måneder, før jeg kunne tåle at høre de gamle toner igen.

Der kom nu en drøj tid, hvor jeg qua politimand som tyskernes håndlanger måtte være med til - på dansk politisk og "politimæssig" ordre ganske viet - at inddrage civilbefolkningens skydevåben. Også andre kedelige ting skulle udføres f. eks. eftersøgning efter nødlandede engelske flyvere, undersøgelser af folk, som man troede havde vestlige forbindelser og eftersøgning efter faldskærmsfolk fra England.

Det er vel næppe ikke noget under, at vi politifolk desperat søgte efter en eller anden lysning i situationen, tanker som f. eks. at flygte sammen med en engelsk flyver til Sverige og hjælpe ham over på bekostning af stilling og familiens velfærd, spøjte,, men kom ikke til udførelse, fordi forbindelserne ikke eksisterede og betænkelighederne derfor store. Det eneste, vi kunne gøre, når vi fandt en såret englænder, var at køre ham til dansk hospital og holde tyskerne hen med snak så han i det mindste kunne få en lægelig behandling, som sikrede ham de bedst mulige chancer for at overleve.

I længden var denne tilstand uudholdelig; og fra krigsskuepladserne kunne der ikke komme glimt af håb. Tyskerne havde næsten kun fremgang.

Sabotagen mod tyskerne rygtedes efterhånden til Horsens, men som officer med en gammeldags indstilling til krige, indtog jeg i den første tid det samme standpunkt som professor Tage Ellinger nu har givet udtryk, at kampen skulle have været ført i april-dagene 1940 (og det mener jeg naturligvis endnu) og at kamp efter kapitulation var ulovlig krig.

Imidlertid blev jeg ved samtaler med kloge folk og gennem "Niels Jydes breve", som jeg fik p.g.a. mit medlemskab i Dansk Samling, samt ved egne spekulationer, klar over to ting,

for det første, at her var der ikke tale om krig i gammel dags forstand, her var et umenneskeligt politisk system ved at underlægge sig hele verden både åndeligt og materielt,

for det andet, at hvis de politiske eller andre autoriteter ikke ville eller turde stikke retningslinier ud for en modstand mod dette, måtte jeg - den enkelte - for min families skyld og for min egen sjælefreds skyld gå i krig.

Senere er jeg kommet til at tænke på, at min situation, hjemsendt reserveofficer, kriminalpolitimand, spejderfører, medlem af Dansk Samling havde forudbestemt mig til aktiv indsats, og svigten på dette punkt medført, at jeg for al fremtid havde måttet finde mig i at blive betragtet som en usselryg og med rette.

Gennem den politiske forening kom jeg først ind i bladfordelingsarbejdet. Således begyndte det for mange. Det var vistnok i 1942, at de første blade begyndte at tilgå, og de blev så fordelt enkeltvis eller i små partier til videre fordeling.

Samtidig begyndte orienteringen blandt venner og kammerater for at sondere mulighederne for at danne modstandsgrupper; men kontakterne

opefter - d.v.s. til Aarhus - manglede endnu. Da de kom (til flere på een gang), det var sommeren eller efteråret 1943, var det derfor en smal sag at stille en hel del grupper og en byledelse på benene.

Første kontakt til mig fra Aarhus blev formidlet dels at 3.

feltartilleriregiment, Oberstløjtnant Hoffmann, dels at 'F.D.F.' over politikommissær Høybye og gik ud på opstilling at grupper til dannelse at en "P" (politikompagni-ordning). Der skulle komme våben, og hovedopgaven var opstilling at et korps, der skulle sikre mod plyndrende bander at tyske soldater, når tyskerne brød sammen.

Den forklaring troede vi på indtil Toldstrup dukkede op. Så blev vi klogere; og det hele udviklede sig til en sabotage- og dropping (nedkastnings) organisation med bevåbnede grupper til støtte.

Desværre skete der hos os - novicer som vi var - en vis sammenblanding at opgaverne; således at en højst uheldig aktion for at skaffe tyske våben blev årsag til gestapoaktioner i Horsens i foråret 1944, hvorved 120 mand forsvandt fra byen, enten "under jorden", til Sverige eller i tysk arrest, senere koncentrationslejr. Nogle er aldrig vendt tilbage.

Kampen måtte gå videre, og da jeg var den eneste tilbageblevne at byledelsen, faldt det i min lod at genskabe kontakter og finde en ny ledelse frem. Det var ordnet på 14 nætter, i hvilke jeg lærte Horsens ganske godt at kende fra bagsiden (haver og gårde måtte benyttes p.g.a. udgangsforbud, efterlysning o.s.v.).

En pudsig oplevelse kan vist berettes her. En forbindelse med Aarhus var etableret i form at "poste restante" forsendelser. Da jeg en dag henvendte mig på posthuset ang. post, blev jeg ekspederet at en dame, der var KFUK spejderfører, jeg var do.do. bare i KFUM. Hun så bebrejdende på mig og sagde, at hun troede ikke, jeg hørte til den slags, der fik poste restante breve. Jeg rødmede vistnok klædeligt, men kunne ikke godt stå og gøre rede for, at posten angik noget ganske andet end det, hun mistænkte mig for.

Indtil katastroferne i Horsens i maj 1944 havde jeg til opgave i forbindelse med min officielle polititjeneste mindre officielt at rekruttere modstandsfolk i politikredsen og give dem nogle ganske korte og ufuldkomne instruktioner i sprængningsteknik.

Alt dette holdt selvfølgelig op, da jeg måtte gå under jorden; og efter tilendebragt arbejde i Horsens drog jeg i lejr på Venø, hvor en hel samling modstandsfolk var i "hyttefad" dels for at dække sig indtil indsats dels for at træne og uddanne sig.

Lejren blev flyttet flere gange, indtil den til sidst blev opdaget af Gestapo i Hadsten på håndværkerskolen; men da var jeg bortkommanderet at Toldstrup til tjeneste i Grenaa.

I Grenaa var en hel del modstandsarbejde i gang; men det havde savnet en fast mand, som kunne bruge hele sin tid på sagen. Nedkastninger, sabotage og transporter til Sverige, blev udbygget, og der nåedes betydelige resultater. 50 flygtninge kom til Sverige, og store arbejder, som Tyskerne havde i gang bl.a. minering at kysten, blev alvorligt sinket og hindret.

Kampens skærpelse mærkedes også på tyskernes forholdsregler, en stikker blev sendt ud for at trevle modstandsbevægelsen op. Han blev opdaget og skudt, hvorefter tyskerne i magtesløst raseri lod dele at den indre by i Grenaa udsætte for sprængning, den så kaldte Schalburgtage.

I Grenaa indførtes noget, som jeg også senere arbejdede for i Aalborg, nemlig at der skulle være en vis linie i sabotagen, idet den derved over for den store befolkning, som ikke kunne være med i andet end den passive modstand, kunne vise, hvad man burde undgå at beskæftige sig med f. eks.

visse anlægsarbejder, transportarbejder og fremstilling af krigsvigtige produkter.

Inden min forflyttelse fra Grenaa distriktet, måtte lederen af Mols, ritmester Fabricius, Skramsø, forsvinde, hvorfor arbejdet måtte rekonstrueres. Det var vanskeligt p.g.a. de ringe transportmuligheder; og det blev vist ikke lavet så godt, som det gerne skulle, men det holdtes dog i gang.

Efterhånden blev min tjeneste omkring Grenaa så vanskelig, at jyllandsledelsen fandt forflyttelse nødvendig. Bl.a. lykkedes det engang kun på et hængende hår at slippe fra det tyske feltpoliti ved et spring gennem et vindue under beskydning.

Da jeg i tidens løb havde fået en vis erfaring i rekonstruktionsarbejde, blev Aalborg mit næste virkefelt, idet byens modstandsbevægelse havde lidt hårde tab og var noget desorganiseret.

Det var et meget strengt arbejde at gå ind til; og Gestapo, som boede, hvor nu hjemmeværnsdistriktet har til huse i det gamle højskolehotel, var på nakken af os øjeblikkelig efter enhver aktion.

Forbindelser blev knyttet trods vanskelighederne, og arbejdet gik sin gang. Der var natlige modtagelser af gods fra flyvemaskiner, ruter til Sverige, sabotage over for jernbanetrafikken og lastbilkørslen for flyvestationen klargøring og fordeling af våben, rekruttering af militisgrupper og deres undervisning i våbnenes funktion.

Alt dette måtte en byleder have kontakt til, og alt skulle gå uden brug af papir, da det ville være alt for farligt, hvis ulykken skulle ske, at Gestapo fandt kontoret.

Ang. våbenfordelingen, som jo for tiden er på tapetet, kan jeg sige, at kompagnierne fik tildelinger i forhold til deres styrketal. Alle kompagnier var underforsynet men i samme grad. Det politiske spillede for mig ingen rolle - alle aktive blev regnet lige gode. (Mitt synspunkt angående hele dette spørgsmål er, at det var stormagtshærens placering ved Tysklands sammenbrud, som stort set kom til at afgøre i hvilken lejr landene bagefter blev placeret og ikke de lokale modstandsbevægelser mere eller mindre gode arbejder. Vi er englænderne stor tak skyldig, fordi de kom først. Selv følgelig kunne englænderne have ladet den kommunistiske del af modstandsbevægelsen likvidere, således som Sovjet lod den nationale del af den polske modstand likvidere - men sådan gjorde englænderne altså bare ikke; og der var da heller ikke efter englændernes hurtige ankomst nogen fare for kommunistisk magtovertagelse).

Ved tyskernes sammenbrud var det ad omveje lykkedes at få kontakt til den tyske garnisonskommandant; og en forhandling med ham gav til resultat, at magtovertagelsen forløb fredeligt.

Samme kommandant blev beordret til at sørge for alle tyske troppers bortmarch fra Nordjylland og det skete uden gnidninger.

Jeg husker dog en pudsigt periode fra den tid: En soldat havde stjålet og medbragt en cykel sydpå. Via modstandsbevægelsen blev kommandanten alarmeret og holdt afdelingen tilbage med en tordentale. Hans skrappe positur brød fuldstændig sammen, da den lille gerningsmand, en soldat fra venstre fløj, foran fronten måtte vedgå, at hans navn var Eisenhower. Det kunne kommandanten ikke stå for. Han skyndte sig bort; men det store navn til en så lille soldat reddede vistnok samme fra officielle ubehageligheder.

Nu er der gået 20 år siden den frygtelige 9. april og næsten 15 efter den glædelige befrielse; og man kan spørge sig, hvad vi har lært. Var hele modstanden kun krusninger på overfladen og var kun unge brushoveder engageret? Eller blev noget dybere sat i gang?

Jeg tror svaret nærmest må blive det sidste. Selvfølgelig var det svært at få noget klart opgør bagefter. Det måtte det være. Den forkludrede måde, besættelsen blev akcepteret på, den kendsgerning, at tyskerne var herrer i landet og et vist samarbejde nødvendigt alene for, at folket kunne eksistere, måtte give en forplumret politisk situation. Mange lod sig rive med at de tyske resultater i starten, noget som de gerne nu vil glemme. Mange var bange - det er i øvrigt de fleste fornuftige mennesker - for lidelse og død, og vi var helt vænnet at med at tænke på valget mellem død og slaveri. Vort slaveri var ganske vist også ret behageligt; men vi var aldrig kommet ud at det, hvis Tyskland havde vundet; og hvad havde det da udviklet sig til? Vi havde sandelig ikke gjort ret meget for, at Tyskland skulle tabe krigen - langt fra vor skyldighed trods modstandsbevægelsens og søfolkenes indsats.

Når jeg trods det manglende opgør og den hele danske søllehed op til og under besættelsen dog mener, der er sket noget, støtter jeg mig først og fremmest til det faktum, at vort frivillige væbnede værn i dag tæller 70.000 foruden civilforsvaret tusinder at frivillige. Alle disse mennesker siger i al fald nej til at opleve en tilsvarende 9. april som for 20 år siden; men dertil kommer, at vore nationale og demokratiske partier nu er gået sammen om en forsvarsordning, som er brugbar, og dermed har skrinlagt generationers strid og endelig, at vi er gået med i en stor sammenslutning til værn mod væbnede overfald, nemlig Atlantunionen "NATO".

Vi er i dag nået frem til, at folket stort set er enigt om, at vor alliance skal være i orden og vort beredskab ligeledes. Den kgl. militære forholdsordre om modstand foreligger. Vi mangler kun retningslinier for civilbefolkningen over for angreb. Vor situation er efter mit skøn den, at hvis vi stadig opretholder beredskab og alliancer og arbejder på vort lands indre opbygning, vil vi ikke blive genstand for væbnet aktion. Det er en byrde billedlig talt at skulle arbejde med murskeen i hånden og med sværd ved lænd; men det er nødvendigt, og den byrde må vi bære.